

## ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

## ADRESSE

"İctihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Novembre 1930

# İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca  
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 309

## ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-  
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-  
lısı 5 Liradır

## IDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Teşrinisani 1930

DİN NOKTASINDAN

## A'İLEDE TERBİYE[\*]

### II

Dini «métaphysique»e ya'nî dinî «mavera» ya temas eden bütün terbiye mes'eleslerinin en cazibi, hiç şübhe yok, şudur:

Çocuğa ölümden ve beserin encamından nasıl bahs etmelidir? Çocuğun öntünde bu mes'e-  
lelerden bahs ederken akli ve hakikaten fel-  
sefi bir usul isti'mal etmelimidir? Nass [Dog-  
me] lardan isti'ane etmeli midir? hülâsa, ilk  
hatıra gelen şey'i, hatıra gelen ilk safdilâne  
efsaneyi söylemekde hiç bir be'is yok mudur?  
**Critique philosophique** de, validesi öl-  
müş ve babasına ba'zi su'aller sormakda bu-  
lunmuş bir çocuk tesavvur eden M. Louis Mé-  
nard tarafından bu mes'ele dermeyeran olunmuşdur.

Bu, mes'eleyi dermeyeran etmenin mahirane  
fakat sureti hakdan görünen bir tarzıdır. Pek  
gene bir çocuk annesini gayib ettiği vakit,  
zan ederiz ki babasının ilk vazifesi tesliye  
etmek, fazla nazik uzviyyetini fazla kuvvetli  
heyecanlardan esirgemektir. Burada bir ruhî  
hifzussihha meselesi vardır, burada felsefenin  
ve dinin hiç bir işi yoktur, burada nazari i'ti-  
bara alınacak yegâne şey yaş ve mizaçdır. Ha-  
kikat, hayatın bütün sa'detlerinde, müsavi  
bir kıymete malik değildir; bir kimseye, zev-  
cesinin vefatı haberi birdenbire verilmez. En  
kani' bir **matérialist** de asabi bir çocuğa  
validesini artık hiç bir zaman görmeyeceği  
iddi'asında bulunmayı aklından geçirmez. Za-  
ten mevzu'ı bahis materialist ancak ihtimalatın  
teallük edebileceği şeyler hakkında pek kat'i  
iddi'alar dermeyeran etmekde da'ima haksız olur.  
Aldatmanın en tehlikelisi müsellemler kat'iyyet  
[ Certitude ] olmayan bir şeyi, müsellemler bir  
kat'iyyet, müsellemler müeyyed bir hakikat  
olarak ileri sürülmekdir.

[\*] Baş 308 inci sayıda.

Her halde la yemutluğun ya'nî ölmezliğin  
enfusi [Subjectif] bir şekli vardır ki o da tehat-  
tur olunma [Souvenir] dir; bu la yemutluğu  
bizzat biz yapabiliriz, ya'nî, çocuğun ruhuna  
adeta çivileyebiliriz. [1]

Baba öksüz çocuğa, ölmüş validesinden  
bahs etmekden fariğ olmamalıdır. Kendi can-  
lı tahatturundan çocuk için bir tahattır yapı-  
bilir. [Ya'nî baba zevcesinin hatırasını çocuğu-  
na geçirebilir]

Çocuk eyi veya fena bir hareketde bulun-  
duğu vakit baba ona: « Annen şimdi burada  
olaydı! » deye bilir.

Bu suretle baba, çocuğu ana viedanının ken-  
di viedanında isitinsah olunan tasvip veya  
ta'ninde bir mükâfat ve ya ceza bulmaya  
ahşdırır. Mes'eleyi daha eyi dermeyeran etmek  
için, M. Ménard in bizi içine koymuş olduğu  
hal ve mevki'den bir az daha az faai'olan ehval  
farz edelim ve sureti umumiyede çocuğa ölüm-  
den nasıl bahsetmek lâzımdır diye soralım.  
Biraz gayri basit bir mu'akeleyi çocuk takib  
edebilmeğe başladığı vakit, meselâ: on, on iki  
yaşına doğru, i'tiraf ederim ki, çocuğun sü-  
allerine büyük bir adamın sü,allerine cevap  
verir gibi cevap vermekde hiç bir mahzur gö-  
remem.

Bu yaşda artık, cinlere, perilere inanamaz,  
efsanelere inanmaya hatta hiristyanlığın efsa-  
nelerine ihtiyacı yoktur. Bu zaman çocukda  
ilmi ve felsefi şimenin inkişaf ettiği zamandır.  
Bu şimeye engel olmamalı, bu şimeyi eğrilt-  
memeli. Eğer çocuğun zekâsı felsefi mes'ele-

[1] «Tehattur - çocukdan ziyade, yetişmiş insan için -  
şübhesiz bir te'ssürdür fakat tesellidir de, tehatturun ter-  
biyesi, tehattur melekesinin tenmiyesi, her yaşda ve  
ferdler için olduğu gibi kavmler için de kuvvetli terbiye'i  
ahlâkiyeye vasıtalrı vücuda getirir. Cem'iyetlerin men-  
şe'inde ecdadperestlik bulmamız pek tabiidir.»

Félix Henneguy [ Critique philosophique ] 8 ème  
année p. 218

[1] Critique philosophique e bakınız.



lere mütemayil ise bundan memnun olmalı, ve tarihî mes'elelere mütemayil olduğu takdirde kendisine karşı edilecek muamelenin aynini itti-haz etmeli [ya'ni çocuğu tamamen serbest bırakmalıdır. Bir tarihî şahsın tabii ölümüyle mi yoksa tesmim edilerek mi ölmüş olduğunu öğrenmeye çok merak eden bir çocuk gördüm Keyfiyetin meşkül fakat filan cihetin muhtemel olduğu cevabı verildi. Daha ehemmiyetli mes'eleler mevzu'î bahs olduğu vakit aynı suretle hareket etmelidir.

— Fakat denilecek ki ahiret hakkında, çocuğun anlayabileceği yegâne lisan hristiyanlığın, semaya kaldırılan insanlardan [meselâ Hazreti İsa'nın semaya urucundan], melekler ve feriştereler arasında oturan mes'ud ruhlar

ادواح-مید den v.s. den bahs eden hristiyanlığın lisaii değil midir? Cevap veririz ki, çocuğun zekâsı hakkında umumiyetle pek garip bir fikir ediniliyor. Zekâsı sarfın en inceliklerine bağlanıyor da ona felsefeden bir kelime söylemekten korkuluyor. Tanıdığım on bir yaşında bir kız çocuk şu gayri melhuz sü'ale pek fatinane cevap verebildi: tam hristiyan ile, bir hristyani tam arasında ne fark vardır? [\*] Bedihidir ki bir metafizik mes'elesini halletmekte daha ziyade güçlük hisetmezdi. Kendi hesabıma, sekiz yaşında iken ebediyyeti ruh hakkında bir mübaheseyi takip ettiğimi tehat-ur ediyorum, hatta ebediyyeti ruh da'vasında bulonana içimden hek veriyordum. [Bitmedi]

J. M. Guyau

Okuyucularımızdan fikirler:

## RAKAMLARIN NASİHATI

Pek muhterem Abdullah Cevdet Beyefendi!

Ne zamanlardan beri benden İçtihat için yazı istersiniz. Ben de her zaman bunu size va'deder de vadi mi yerine getirmek için vakit bulamam. Gene sizin bir makalenizden ilham almasaydım kim bilir bu vadin daha ne kadar gecikecekti. 15 teşrinî eveel 1930 tarihli İçtihadın kıymetli imzanızı taşıyan ilk mekalesinden bahsetmek istiyorum.

«Rakamların nasihatı» başlıklı bu makele- nizde komşumuz İran'ın bazı iktisadî tedbirle- rini misal getirerek ondan örnek almanızı tavsiye ediyorsunuz. Buna diyecek yoktur. Başka milletlerin müsbet neticeler veren

[\*] Sü'alın aslı: «Quelle différence ya-t-il entere le parfait chrétien et un chrétien parfait?»

iktisadî fa'aliyetlerinden teşkilâtımıza uygun olanları almakta tereddüt etmemeliyiz. Yalnız İran hükûmetinin tacirlerini uzun zaman bu kuyuda tabi tutabileceğini zannetmiyorum İktisadî sahada tazyik çoğaldıkça ona karşı hile ve kaçakçılık ta o nisbette çoğalır. Bu tedbir sayesinde İranın ihracatı ithalâtından her sene 20 milyon türk lirası fazla olacağına tereddüt edersem beni mazur görün. Mamafih benim asıl ilişeceğim nokta bu değildir.

Yevmi bir gazeteden naklen 1927 ve 1928 senelerinde ticaret muvazene açığımızın 103 milyon liraya vardığını yazdıktan sonra bundan her sene millî servetimizin 51 milyon 500 bin lira azaldığı neticesini çıkarıyorsunuz

Bu yanlış bir hesaptır üstadım. Millî servetimizin her sene bu kadar azalmaya tahammülü yoktur. Muvazenei ticaretin aldatıcı ve fazla telâş verici hususiyetinden şuracıkta biraz bahsedersen bana hak verirsiniz Her şeyden evvel bunu bir misal ile tevzih etmeme müsa-adenizi rica edeceğim:

Farz edelim ki bir tacirimiz İzmirden İngil-tereye 10000 liralık incir götürmüş olsun. Gümrük defterleri 10000 liralık ihracat kaydeder. Tacirimiz bu üzümlü İngilterede sattıktan sonra yerine patiska alıp getirecektir.

Fakat incir yol masrafı, sigortası ve oradaki gümrük resmile beraber tacire 11000 liraya malolmuştur. Buna yüzde 20 hesabı ile 2200 lira kâr koyalım. Şimdi tacirimizin 13200 lirası vardır ve bununla patiska almıştır. patiskalar Türkiye'ye gelinceye kadar nakliyesi, sigortası ve buradaki gümrük resmile 15000 liraya malolmuş ve idhalat gümrüğünde o suretle kayde geçmiştir. Bu kayıtlara göre memleket-ten 10000 liralık mal çıkmış ve 15000 lira lık mal girmiştir. Şimdi millî servetimizden 5000 liranın azaldığına mı hükmedeceğiz? Zahirde öyledir. Hakikatta ise memleketten 10000 liralık bir kıymet çıkmış ve ona karşı 15000 liralık bir kıymet girmiştir. Yâni mem- leketin serveti 5000 lira artmıştır. Görüyorsunuz ki sizin iddianızın temamilen aksi bir netice çıkıyor.

O halde diyeceksiniz âlemin telaşı nedir? İdhalâtımız alabildiğince çoğalsın, millî serve- timiz o nisbette çoğalacak demektir. Hayır, bunun da muayyen bir nisbeti var. Bu nisbet yukarıda izah ettiğim nakhiye, sigorta, güm- rük, temettü gibi avamil ile ölçülür. Bu nisbet dahilinde kaldıkça gümrük defterleri ve bun-